

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้แนวคิดการพัฒนาโดยดำเนินการตามหลักความสอดคล้องกับแนวพระราชดำริ เพื่อแสวงหารูปแบบการพัฒนาพื้นที่ในบริเวณต้นน้ำลำธารภาคเหนือ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ด้วยการพัฒนาป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำลำธารให้สมบูรณ์เป็นต้นทางโดย ปลายทางเป็นการศึกษาด้านประมงและระหว่างทางมุ่งเน้นการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว (one stop service) ทั้งด้านพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนงานศึกษา ทดลอง วิจัย และพัฒนา พร้อมทั้งดำเนินงานขยายผลการพัฒนาสู่หมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ฯ และโครงการบริการการพัฒนา ในระดับพื้นที่ สนองความต้องการของประชาชนในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยการสาธิต ฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับภูมิสังคม เพื่อราษฎรจะได้นำไปเป็นต้นแบบ และเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพที่เหมาะสมเพื่อความอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังพระราชดำริที่ว่า “ศูนย์ศึกษาการพัฒนา เป็นศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรมกองทั้งในด้านเกษตร หรือในด้านสังคม ทั้งในด้านการส่งเสริมการศึกษามายู่ด้วยกัน ก็หมายความว่าประชาชนซึ่งจะต้องการทั้งหลายก็สามารถที่จะมาดูแลส่วนเจ้าหน้าที่ก็จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็มาอยู่พร้อมกันในที่เดียวกัน ซึ่งเป็นสองด้านก็หมายความว่า สังคมปลายทาง คือ ประชาชนจะได้รับประโยชน์”

ฝ่ายศึกษาและพัฒนาการประมงซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่รับผิดชอบศึกษาทดลองและพัฒนาด้านการประมงของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินการศึกษาทดลองและพัฒนาการเลี้ยงปลาน้ำจืดในรูปแบบต่าง ๆ ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้รูปแบบที่เหมาะสมที่จะนำไปขยายผลแห่งความสำเร็จสู่เกษตรกรที่อาศัยอยู่บริเวณรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ การฝึกอบรม เป็นวิธีการหนึ่งที่จะถ่ายทอดเทคโนโลยี วิธีการ วิทยาการ สู่เกษตรกรตามรูปแบบเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับพื้นที่ของเกษตรกร นำมาซึ่งความสำเร็จในการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพ เพื่อให้เกษตรกรมีอาหารโปรตีนสูง ราคาถูก ไว้บริโภคในครัวเรือน และยังเป็นแหล่งที่มาของรายได้เสริมให้กับครอบครัวต่อไป ฝ่ายศึกษาและพัฒนาการประมง ได้มีการให้ความรู้ทางวิชาการ ฝึกอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพให้กับ เกษตรกรผู้สนใจที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์

ทั้ง 18 หมู่บ้านซึ่งได้แก่ หมู่ที่ 1-10 ตำบลแม่โป่ง หมู่ที่ 1,2,5 ตำบลแม่ฮ้อยเงิน หมู่ที่ 1 ตำบลเชิงดอย หมู่ที่ 2 ตำบลป่าป้อ อำเภอดอยสะเก็ด และหมู่ที่ 4,6,7 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะทราบถึงทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกรในหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ว่ามีทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพอย่างไรบ้าง เพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ในการปรับปรุงงานส่งเสริมการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพในพื้นที่หมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และพื้นที่อื่นๆต่อไป เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพต่อไปในอนาคตได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา ทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกรในหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม การดำเนินงานในการเลี้ยงปลา กับทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกรในหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ จะทำให้ทราบว่าเกษตรกรที่ได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงปลา มีความรู้ มีทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาอย่างไรบ้าง ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปเป็นแนวทางสำหรับ ฝ่ายศึกษาและพัฒนากการประมงในการส่งเสริมให้ความรู้ ความเข้าใจ แก่เกษตรกรในการเลี้ยงปลาอย่างถูกต้องและเหมาะสม เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

สมมติฐานการวิจัย

ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สมาชิกในครัวเรือน แรงงานภาคเกษตร ประสบการณ์ในการเลี้ยงปลา และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ รายได้ของเกษตรกรต่อปี ขนาดพื้นที่ถือครอง การได้รับข่าวสาร การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงปลา การดำเนินงานในการเลี้ยงปลา ได้แก่ จำนวนปลาที่เลี้ยง ขนาดของสถานที่เลี้ยง และวิธีการเลี้ยง มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกร

ขอบเขตในการวิจัย

ขอบเขตด้านสถานที่

การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการวิจัยที่หมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 18 หมู่บ้านซึ่งได้แก่ หมู่ที่ 1-10 ตำบลแม่โป่ง หมู่ที่ 1,2,5 ตำบลแม่ฮ้อยเงิน หมู่ที่ 1 ตำบลเชิงคอย หมู่ที่ 2 ตำบลป่าป้อ อำเภอดอยสะเก็ด และหมู่ที่ 4,6,7 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือ เกษตรกรในหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เข้าร่วมโครงการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพในปีงบประมาณ 2549 จำนวน 18 หมู่บ้าน เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพจำนวน 271 ราย ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สูตรในการคำนวณเนื่องจากรู้จำนวนประชากรที่แน่นอน ตามแนวคิดของ Yamane (1973:735) ตามระดับความเชื่อมั่นที่ 95% (บุญธรรม, 2540)

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรที่ทำการศึกษา

e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง (0.05)

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตรได้ดังนี้ } n &= \frac{271}{1+(271)(0.05)^2} \\ &= 162 \end{aligned}$$

ได้กลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษานี้จำนวน 162 ราย

กรอบแนวคิดและประเด็นการเก็บข้อมูลในการวิจัย

จากการศึกษาแนวทาง ทฤษฎี และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัยสามารถนำมาสร้างกรอบแนวคิดและประเด็นการเก็บข้อมูลในการวิจัยซึ่งมีลักษณะดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

ลักษณะส่วนบุคคล

- เพศ
- อายุ
- สมาชิกในครัวเรือน
- แรงงานภาคเกษตร
- ประสบการณ์ในการเลี้ยงปลา

ปัจจัยทางเศรษฐกิจและทางสังคม

- รายได้ของเกษตรกรต่อปี
- ขนาดพื้นที่ถือครอง
- การได้รับข่าวสาร
- การติดต่อกับเจ้าหน้าที่
- ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงปลา

การดำเนินงานในการเลี้ยงปลา

- จำนวนปลาที่เลี้ยง
- ขนาดของสถานที่เลี้ยง
- วิธีการเลี้ยง

ทัศนคติต่อการเลี้ยงปลา
เพื่อยังชีพของเกษตรกร

นิยามศัพท์

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ หมายถึง โครงการตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ให้ไว้เมื่อ วันที่ 11 ธันวาคม 2525 โดยมีพระราชดำริว่า “ให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาทำหน้าที่เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต หรืออีกนัยหนึ่งเป็นสรุปผลของการพัฒนา ที่ประชาชนเข้าไปเรียนรู้และปฏิบัติได้” โดยมีเป้าหมายในการพัฒนา คือ มุ่งศึกษาและทดสอบ เพื่อหารูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมกับพื้นที่บริเวณต้นน้ำลำธารของภาคเหนือ ทั้งด้านการรักษาและพัฒนาป่าไม้ และการอนุรักษ์ดินและน้ำ และการเกษตรกรรมต่างๆ สาธิตและเผยแพร่ผลการศึกษาแก่ส่วนราชการและราษฎรในภูมิภาค ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ มีพื้นที่โครงการประมาณ 8,500 ไร่ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติขุนแม่กวง ในบริเวณพื้นที่ต้นน้ำห้วยฮ่องไคร้ อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งดำเนินการตั้งแต่ปี 2526 จนถึงปัจจุบัน

หมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ หมายถึง หมู่บ้านเป้าหมายที่ทำการศึกษาและมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพ จำนวน 18 หมู่บ้านซึ่งได้แก่ หมู่ที่ 1-10 ตำบลแม่โป่ง หมู่ที่ 1,2,5 ตำบลแม่ฮ้อยเงิน หมู่ที่ 1 ตำบลเชิงดอย หมู่ที่ 2 ตำบลป่าป้อ อำเภอคอยสะเกิด และหมู่ที่ 4,6,7 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

ทัศนคติต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพของเกษตรกร หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดในองค์ประกอบของความรู้ และการกระทำของเกษตรกรที่มีต่อการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพ

การเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพ หมายถึง โครงการส่งเสริมการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพที่ฝ่ายศึกษาและพัฒนาการประมง จัดทำขึ้นเพื่อให้เกษตรกรมีอาหารโปรตีนสูง ราคาถูก ไว้บริโภคในครัวเรือน และถ้าเหลือจากบริโภคในครัวเรือน ก็สามารถนำไปขายเพื่อเป็นแหล่งที่มาของรายได้เสริมให้กับครอบครัว

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอคอยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ ที่เข้าร่วมโครงการเลี้ยงปลาเพื่อยังชีพ

แรงงานภาคเกษตร หมายถึง จำนวนสมาชิกในครอบครัวของเกษตรกร ที่สามารถทำงานในด้านการเกษตรได้

ความรู้ในการเลี้ยงปลา หมายถึง มีความรู้ในด้านปัจจัยต่าง ๆ ในการเลี้ยงปลา

ขนาดของสถานที่เลี้ยงปลา หมายถึง ขนาดของพื้นที่บ่เลี้ยงปลาที่เกษตรกรใช้ในการเลี้ยงปลา มีหน่วยเป็นตารางเมตร